

กฎเกณฑ์ของความประพฤติมนุษย์ มีผู้ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้หลายท่านด้วยกัน ตามความหมาย คำว่า “จริยธรรม” แยกออกเป็น “จริย+ธรรม” คำว่า “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติหรือกริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ หรือ แนวทางของการประพฤติ” (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2534 : 74)

สาโรจน์ บัวศรี (2526 : 49) กล่าวว่า จริยธรรม คือ แนวทางในการประพฤติตนเพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2522 : 48) อธิบายว่า จริยธรรม คือ ประมวลความประพฤติ และความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 19) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย จริยธรรมเป็นความสำคัญที่บุคคลมีในเรื่องความดีความชั่ว ความถูกต้อง ความยุติธรรมและไม่ยุติธรรม ลักษณะพฤติกรรมของคนเราที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประการใดประการหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประการหนึ่งคือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้น ส่วนมากรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย

พนัส หันนาคินทร์ (2523 : 122) ได้พูดถึงความหมายของ จริยธรรมว่า เป็นคุณสมบัติทางความประพฤติ (Conduct) ที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตามจริยธรรม เกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติ หมายความว่า การกระทำโดยเสรีในขอบเขตมโนธรรม อันได้แก่ ความสำนึกในความบังควรจะกระทำหรือเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมเปลี่ยนแปลงแปลงทางด้านจริยธรรม ได้รับการพิจารณาใหม่ เกิดแง่คิดใหม่ จริยธรรมเดิมอาจเปลี่ยนแปลงหรือได้รับการเพิ่มเติม เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาวะการณ์อันเปลี่ยนแปลงแล้วนั้น

กรมตำรวจ (2527 : 45) อธิบายว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำได้ในทางวินัย จนเกิดความเคยชิน มีพลังใจมีความตั้งใจแน่วแน่ จึงต้องอาศัยปัญญา ปัญญาอันเกิดจากความศรัทธาเชื่อถือผู้อื่น ในทางพุทธศาสนาสอนว่า จริยธรรม คือ การนำความรู้ความจริงหรือกฎธรรมชาติ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

สุมณ อมรวิวัฒน์ และทิสนา แจมณี (2530 : 176) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ แบบแผนของความประพฤติที่ยึดมั่นของศีลธรรม ลักษณะที่แตกต่างระหว่างศีลธรรมและจริยธรรมก็คือ ศีลธรรมเป็นหลักการของคุณงามความดี ที่มนุษย์ยึดถือปฏิบัติอิงหลักศาสนาและมีลักษณะสากล ส่วนจริยธรรมนั้นแม้จะมีความหมายบางส่วนคล้ายคลึงกับคำว่าศีลธรรม แต่มันเป็นคำที่ใช้ในสาขาพฤตินิยมศาสตร์ เน้นลักษณะของความประพฤติที่สังคมนิยมชมชอบว่าถูกต้องเหมาะสม

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976 : 673) มีความเห็นว่าจริยธรรมไม่ได้หมายความถึงการกระทำที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้อง แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนควรเลือกกระทำในการตัดสินใจที่ขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยยึดหลักความยุติธรรมเป็นแกนกลางใช้ตนเองตัดสินใจว่า อะไรดี อะไรชั่ว นั่นคืออะไรก็ตามที่ทำการไปแล้วตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนถือว่าเป็นความชั่ว

เพียเจต์ (Piaget , 1960 :1) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือ การจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจและอนาถ ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของการกระทำและสถิติ

บราวน์ (Brown, 1965 อ้างถึงใน ทวีรัตน์ นาคเนียม, 2530 : 16) นักจิตวิทยาสังคม อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า คือ ระบบของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด จริยธรรมของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงได้เองตามธรรมชาติเนื่องจากสาเหตุอย่างน้อย 3 ประการ คือ เปลี่ยนเพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล เปลี่ยนเพราะบุคคลได้รับอิทธิพลของจริยธรรมจากสังคมอื่น ๆ และเปลี่ยนเพราะบุคคลไปอยู่ในสถานการณ์ที่แปลกและใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 8) ได้ให้ความหมายของจริยธรรม คือ แนวทางความประพฤติและการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงสภาพชีวิต อันทรงคุณค่าและพึงประสงค์

ธีระพร อุวรรณโณ (2544 : 539) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า มีผู้เสนอนิยามจริยธรรมไว้มากมาย แต่สามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ

1. จริยธรรมเป็นเรื่องของหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐาน และแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม
2. จริยธรรมเป็นเรื่องของความประพฤติ การปฏิบัติ และการกระทำต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม
3. จริยธรรมเป็นทั้งเรื่องของหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐาน แนวทางและเรื่องของการประพฤติ การปฏิบัติและการกระทำต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และได้ให้ความหมายไว้ว่า

จริยธรรม หมายถึง ระบบของกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกการกระทำที่ดีจากการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกต้องจากการกระทำที่ผิด และการกระทำที่ควรจากการกระทำที่ไม่ควร

จากนิยามจะเห็นว่า จริยธรรม มองประเด็นใหญ่ 2 อย่าง คือ 1) เป็นพฤติกรรมหรือการปฏิบัติลงมือทำ 2) โดยอาศัยธรรมหรือความดีทั้งหลาย ดังนั้นถ้าจะนิยามใหม่ควรอิงประเด็นดังกล่าว ดังนั้น จริยธรรม หมายถึง การพิจารณาตัดสินใจหรือประพฤติกระทำโดยอาศัยหลักของค่านิยมและหลักศีลธรรม เมื่อพบกับสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า คำว่า จริยธรรม คุณธรรม เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านคุณงามความดี กล่าวคือ จริยธรรม คือ แนวความประพฤติ การปฏิบัติ ตลอดจนการดำเนินชีวิตที่ดีงาม หรือถูกต้องกับกฎเกณฑ์ของสังคม ส่วนคุณธรรมเป็นเรื่องภายในจิตใจของคน การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลจึงต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้านควบคู่กันไป คือ การพัฒนาด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านพฤติกรรม

ลักษณะของจริยธรรม

การมองจริยธรรมแต่ละคนอาจจะแตกต่างกันตามแนวคิด แต่จริยธรรมที่แท้จริงก็เป็นจริยธรรมที่มีอยู่และการมองเห็นอาจเป็นรูปการนิยาม การแสดงความรู้สึกและประพฤติปฏิบัติ บรราน (Brown, 1965 อ้างถึงใน ล้วน-อังคณา สายยศ, 2539 : 165) แบ่งจริยธรรม ออกเป็น 3 ด้าน คือ 1.ด้านความรู้ (Knowledge) 2. ด้านความรู้สึก (Feeling) 3. ด้านการประพฤติปฏิบัติ (Conduct) ซึ่งสอดคล้องกับ ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 อ้างถึงใน ล้วน-อังคณา สายยศ, 2539 : 166) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้านเหมือนกัน 1) ความคิดทางศีลธรรมหรือจริยธรรม 2) ความรู้สึกทางศีลธรรมหรือจรรยา 3) การแสดงพฤติกรรมทางศีลธรรมหรือจริยธรรม

คณะกรรมการโครงการศึกษาจริยธรรมไทยได้สรุปค่านิยมจริยธรรม ตามแนวปรัชญาและวัฒนธรรมไทย ออกเป็น 4 ระดับ ใหญ่ ๆ คือ (สงบ ลักษณะ, 2524 :252)

1. การกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดเพื่อผลประโยชน์บางประการของตนเองหรือเพื่ออวดตา
2. การกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดเพื่อผู้อื่นในสังคมแคบ ๆ เช่นญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท
3. การกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ชุมชน

ประเทศชาติ หรือ มนุษยชาติ

4. การกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดเพื่อความถูกต้องดีงามอันเป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ในจิตใจที่เรียกว่าทำความดี เพราะอยากทำหรือทำความดีเพื่อความดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 2-4) กล่าวว่า ลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ที่ ในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดคือควรกระทำ และการกระทำชนิดใดไม่ควรกระทำ ลักษณะพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของสังคมนี้ขึ้นอยู่กับ

กับ อายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มรู้ตั้งแต่เกิดโดยในช่วง 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้

2. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะนั้น ๆ ทศนคติทางจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทศนคติเชิงจริยธรรมนั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทศนคติจึงสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้มากกว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นในช่วงเวลาหนึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์นั้น ๆ เหตุดังกล่าวช่วยให้ทราบเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำบางอย่างอาจขัดกับความรู้สึกของบุคคลส่วนใหญ่ ทั้งนี้ขึ้นกับเหตุผลและสถานการณ์เป็นสำคัญ

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยม ชมชอบ หรือคว้นการแสดงผลพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น การให้ทาน การเสียสละ ซื่อสัตย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น และในทางตรงกันข้ามเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับคว้นคว้น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (ม.ป.ป. : 86) กล่าวว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นการแสดงพฤติกรรมที่สังคมในทุกโอกาสจนกลายเป็นบุคลิกภาพของบุคคล เริ่มพัฒนาตั้งแต่การปฏิบัติตามคำสั่ง การปฏิบัติตามเหตุผล การปฏิบัติด้วยความยินดีและพึงพอใจจนเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่และปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวาในทุกโอกาส

นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน ยังได้แบ่งลักษณะจริยธรรมดังกล่าวออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาจริยธรรม คือ สิ่งแต่ละสังคมหรือหมู่เหล่าอบรมสั่งสอนลูกหลานของตนว่าทำสิ่งนั้นดี ทำสิ่งนี้ไม่ดี ซึ่งจะปรากฏในรูปของการให้ความรู้เกี่ยวกับ พฤติกรรมที่ทำแล้วผู้ทำจะได้รับการสรรเสริญและส่งเสริมจากสังคม และพฤติกรรมที่ทำแล้วจะถูกสังคมลงโทษ เป็นเนื้อหาความรู้ทางศาสนา ทางกฎหมาย และระเบียบประเพณีของหมู่เหล่า อาจอยู่ในรูปค่านิยมของสังคมหรือทศนคติของบุคคลและในรูปของบุคลิกภาพที่เกี่ยวกับคุณธรรมและประทุษกรรมต่าง ๆ เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความก้าวร้าว สันโดษ อิทธิบาท ฯลฯ ด้านเนื้อหาของสังคมแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันได้มาก สิ่งที่สังคมหนึ่งว่าดีควรทำ อีกสังคมหนึ่งอาจไม่สนับสนุน เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือน่ารังเกียจ

2. ด้านโครงสร้างของจริยธรรม ได้มีการสร้างหลักหรือจัดตั้งจริยธรรมเป็นประเภทต่าง ๆ หลักหรือประเภทที่ใช้นี้จะแสดงถึงความเจริญทางจริยธรรมเป็นขั้น ๆ ไป ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด การพิจารณาจริยธรรมทางด้านโครงสร้างนี้ยึดเหตุจูงใจในการเลือกกระทำเป็นสำคัญ และเกิดจากการพิจารณาว่า การรู้การคิดของมนุษย์นั้นมีโครงสร้างเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางความรู้ของเพียเจต์ กล่าวคือ มีผู้กล่าวว่าจริยธรรมของบุคคลนั้นมีบางส่วนที่ขึ้นกับการรู้คิดของบุคคล ดังนั้นจริยธรรมทางด้านนี้จึงมีโครงสร้างด้วย เพียเจต์เป็นผู้ริเริ่มความคิดนี้ และโคลเบอร์กได้ขยายความคิดนี้ออกไปจาก 3 ถึง 6 ชั้น และครอบคลุมการบรรลุวุฒิภาวะทางจิตใจที่สูงกว่า ลักษณะทางโครงสร้างของจริยธรรมนี้คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Lickona, 1976 : 10) ดังกล่าวมาแล้ว

ซาโรจน์ บัวศรี (2522 :18) กล่าวว่า จริยธรรม มีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย 2 ข้อ คือ

1. ศีลธรรม (Moral Value) สิ่งที่ดีเว้น สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ
2. คุณธรรม (Ethical Value) สิ่งที่เราควรปฏิบัติ

จริยธรรมเป็นของดี เป็นพลังกระตุ้นให้คนมีการคิด การพูด การทำที่ดี เป็นเหตุให้เกิดความเจริญแก่ตนเอง แก่คนอื่น แก่ประเทศชาติ ดังนั้น จึงแบ่งจริยธรรมออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท คือ

1. ประเภทสร้างความเจริญแก่ตนเอง จริยธรรมประเภทนี้มีคุณสมบัติทำให้มีความเจริญความก้าวหน้าในด้านการเรียน การงาน สังคม
2. ประเภทส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ จริยธรรมประเภทนี้มีคุณสมบัติทำให้ผู้ที่มีจริยธรรมสามารถที่จะอยู่ในสังคมและทำให้สังคมน่าอยู่
3. ประเภทส่งเสริมชาติบ้านเมือง จริยธรรมประเภทนี้มีคุณสมบัติทำให้ชาติบ้านเมืองสามารถที่จะดำรงอยู่ได้

จากลักษณะของจริยธรรมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะของจริยธรรม อาจมองในด้านความรู้ ทักษะคิด เหตุผล และพฤติกรรมหรือด้านเนื้อหาและโครงสร้าง บางท่านมองในด้านศีลธรรมและคุณธรรม

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า จริยธรรมมีระดับต่าง ๆ กันหลายระดับ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของจิตแต่ละคน ถ้าพฤติกรรมใดเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมมาก แสดงว่าเป็นผู้มีจริยธรรมสูง ตรงกันข้ามผู้ใดมีพฤติกรรมไม่เป็นที่ประสงค์ของสังคม แสดงว่าเป็นผู้มีจริยธรรมต่ำ คุณธรรมมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมเป็นอย่างมาก คือ คุณธรรมเป็นลักษณะความรู้ตึกนี้กคิดทางจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นลักษณะของการแสดงออกทางร่างกาย

องค์ประกอบของจริยธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 125) ได้สรุปองค์ประกอบของจริยธรรมไว้ดังนี้ คือ

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ขอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งความพยายามที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
2. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น
3. ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความขบขึงขังใจโดยไม่ผูกพันกับอารมณ์และความยึดมั่นของที่มีอยู่เดิมซึ่งอาจผิดได้
4. ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้บุญคุณและการตอบแทนต่อผู้อื่นและสิ่งที่มีบุญคุณ
5. การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ กฎหมาย และศีลธรรม
6. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันกับคนอื่นที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง
7. ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเห็นกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
8. การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควร ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากด้วย
9. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง
10. ความอดสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน
11. ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสาร คือ จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

ธีระพร อุวรรณโณ (2544 : 541) ได้เสนอองค์ประกอบของจริยธรรมที่มีเนื้อหาต่างออกไป ดังนี้

นักจิตวิทยาจำนวนมากที่ศึกษาหรือเขียนเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรม แบ่งองค์ประกอบของจริยธรรมเป็น 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) องค์ประกอบด้านอารมณ์ (Affective Component) และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component)

1. องค์ประกอบด้านปัญญาทางจริยธรรม ประกอบด้วย ความรู้ทางจริยธรรม ความเชื่อทางจริยธรรม ค่านิยมทางจริยธรรม การใช้เหตุผลเชิงค่านิยม และการตัดสินใจทางจริยธรรม การศึกษาถึงปัจจัยย่อยขององค์ประกอบด้านปัญญาทางจริยธรรมที่เน้นกันมากทั้งในประเทศและในต่างประเทศในระยะ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา คือ เรื่องของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งนี้ส่วนมากศึกษากันตามแนวของทฤษฎีจริยธรรมของโคลเบอร์ก
2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกทางจริยธรรม ประกอบด้วยปัจจัยย่อย คือ ความละเอียด ความอับอาย เจตคติเชิงจริยธรรม หรือความรู้สึกชอบไม่ชอบและปฏิบัติการเชิงจริยธรรม
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางจริยธรรม ประกอบด้วยปัจจัยย่อยที่เป็นพฤติกรรมที่ถูกทางจริยธรรม หรือผิดทางจริยธรรม พฤติกรรมที่ถูกทางจริยธรรมที่มักจะถูกศึกษาได้แก่ ความต้านทานการเบี่ยงเบน (Resistance to Deviation) หรือการต้านทานการชวนใจ (Resistance to Temptation) การอดเปรี้ยวไว้กินหวาน (Delay of Gratification) และการช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนพฤติกรรมที่ผิดทางจริยธรรมที่มักถูกศึกษาได้แก่ พฤติกรรมการโกง แนวทฤษฎีที่มักใช้เป็นกรอบในการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) หรือ ทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory)

องค์ประกอบของจริยธรรมทั้ง 3 องค์ประกอบที่กล่าวถึงนี้ แม้ว่านักวิจัยมักจะศึกษาแยกกัน เพราะมีทฤษฎีที่เน้นต่างกัน แต่แท้ที่จริงแล้วองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบล้วนมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เช่น คนที่มีความเชื่อว่าการนำข้าวของคนอื่นมาเป็นของตนเป็นสิ่งที่ไม่ดี หากเขาไปพบของที่คนอื่นลืมทิ้งไว้ เขาก็เก็บไปส่งคืนให้กับเจ้าของ ก็จะทำให้เขามีความสบายใจขึ้น ในทางตรงกันข้ามคนที่มีความเชื่อว่าการนำข้าวของของคนอื่นมาเป็นของตนไม่ใช่สิ่งผิด หากเขาไปพบของที่คนอื่นลืมไว้ เขาก็อาจจะเก็บของนั้นมาเป็นของตนเองโดยไม่ได้ทำให้เขามีความรู้สึกรู้ผิดเกิดขึ้น

จากองค์ประกอบทางจริยธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบเกี่ยวกับความมีวินัย มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ และความประหยัด มาศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้ในมาตรฐานด้านผู้เรียนมาตรฐานที่ 1 เพื่อให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำการประเมินสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ค่านิยม

ความหมายของค่านิยม

ความหมายของคำว่า “ค่านิยม” มีดังต่อไปนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2526 : 17-18) อธิบายว่า ค่านิยม หมายถึง การยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่คนหรือกลุ่มคนมีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นวัตถุ มนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และสุนทรียภาพ ทั้งนี้โดยได้ประเมินค่าจากทัศนคติต่าง ๆ โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว

พรรณี ชูทัย (2520 : 196) อธิบายว่า ค่านิยมเป็นการพิจารณาถึงสิ่งที่ได้รับมาจากสังคมของแต่ละบุคคลว่า สิ่งใดพึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ ทัศนคติเป็นการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่มีความโน้มเอียงที่จะสนองตอบต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง โดยเฉพาะซึ่งความโน้มเอียงนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมของผู้คน

อุทัย หิรัญโต (2526 : 71) อธิบายว่า ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรืออยู่ในความสำนึก

ก่อ สวัสดิ์พานิช (2518 : 46) อธิบายว่า ค่านิยม หมายถึง ความคิด พฤติกรรม และสิ่งที่คนในสังคมหนึ่งเห็นว่ามีคุณค่า จึงยอมปฏิบัติตามและวางแผนไว้ระยะหนึ่ง ค่านิยมมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและความคิดเห็นของคนในสังคม

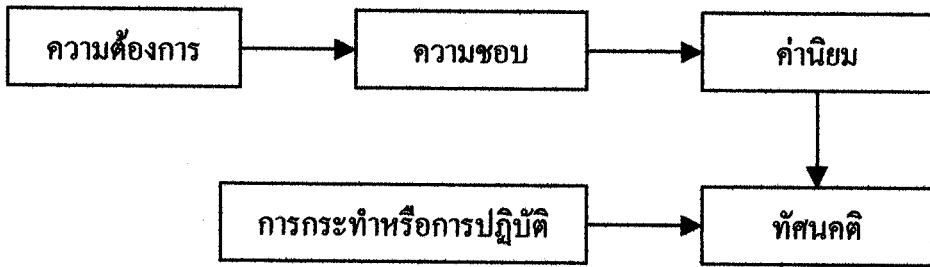
สุนทรี โคมิน และสนธิ สัมครการ (2522 : 7) อธิบายว่า ค่านิยม หมายถึง ความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะถาวรที่เชื่อว่า วิถีปฏิบัติบางอย่าง หรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่างนั้น เป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือหรือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

จากความหมายของค่านิยม พอจะสรุปได้ว่า ค่านิยม คือ ความรู้สึกนิยมชมชอบต่อสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นคน วัตถุ หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ค่านิยมเป็นเกณฑ์เบื้องต้นแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่สังคมเป็นผู้กำหนด ซึ่งมีผลต่อการกระทำ ต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเป็นส่วนรวม ค่านิยมของบุคคลแต่ละกลุ่มอาจแตกต่างกันตามวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา และค่านิยมอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเจริญของสังคม

การเกิดค่านิยม

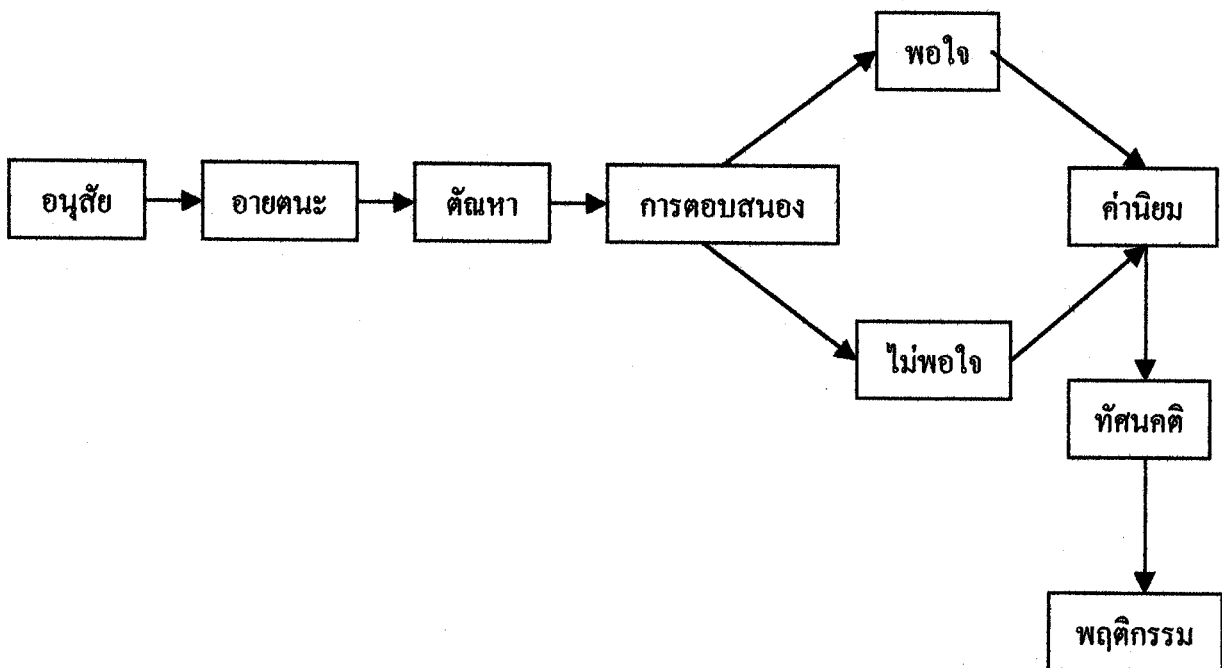
ซาโรจน์ บัวศรี (2527 : 24-25) ได้กล่าวว่า การศึกษาเล่าเรียนหรือการเรียนรู้ นั้น น่าจะ ได้เริ่มต้นจากความจำเป็น (Need) หรือความต้องการ (Desire) จึงจะได้ผลดี ถ้าผู้เรียนยังไม่เกิดความจำเป็นหรือยังมองไม่เห็นความจำเป็น การเรียนย่อมจะเป็นไปด้วยความเหนื่อยหน่ายยิ่ง ถ้าเกิดความจำเป็น (Need) ขึ้นแล้ว ในขั้นต่อไปก็จะเกิดความชอบ (Preference) หรือความสนใจติดตามมา ความชอบนี้ก็จะกระตุ้นให้มีความนิยมหรือเชื่อในคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ คือ ได้กลายเป็นค่านิยม (Values) ขึ้นมา ค่านิยมที่ก่อตัวอยู่ระยะเวลาหนึ่งที่นานพอสมควร (Fixed Values) ก็ย่อมจะกระตุ้นให้เกิดสภาวะที่รุ่มร้อนอยู่ในใจ มุ่งมั่นที่จะดำเนินการ ซึ่งก็คือสภาวะที่เรียกว่า ทัศนคติ (Attitude) นั่นเอง

เมื่อมีทัศนคติเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมจะกระตุ้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำหรือปฏิบัติ (Action or Doing) ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กระบวนการเกิดค่านิยมในแนวความคิดของ สาโรจน์ บัวศรี

นิพนธ์ คันขเสวี (ม.ป.ป. : 8) มีความเห็นว่า ค่านิยม เกิดจากการที่บุคคลจะนิยมหรือมองเห็นคุณค่าของสิ่งใด ๆ นั้น เพราะบุคคลมีความต้องการหรือมีค้นหา และแนวโน้มโดยสันคาลหรืออนุสัย เมื่อสิ่งเหล่านี้ถูกกระตุ้นโดยอายตนะภายนอก คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และความคิด อันมากระทบต่ออายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และจิต ก็เกิดความอยากจะสนองตอบความต้องการหรือความอยาก หรือค้นหานั้น ๆ และหากตอบสนองค้นหานั้น ๆ ได้เป็นที่สพอารมณ์หรือพอใจ บุคคลนั้นก็ชอบหรือนิยมสิ่งนั้นหรือวิธีการนั้น ๆ และสภาพนั้นก็จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายสำหรับตัวเขาและถือเป็นค่านิยมส่วนตัว แต่บุคคลยังต้องการความยอมรับจากบุคคลอื่น เขาย่อมต้องคล้อยตามกลุ่ม จากแนวคิดดังกล่าวอาจเขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 กระบวนการการเกิดค่านิยมในแนวความคิดของ นิพนธ์ คันขเสวี

ประเภทของค่านิยม

สารจอร์น บั๋วศรี (2527 : 27-28) ได้กล่าวว่า การแบ่งประเภทนี้ย่อมทำได้หลายวิธี แล้วแต่ผู้แบ่งจะยึดอะไรเป็นพื้นฐาน ไม่มีการแบ่งที่เป็นการตายตัว

ถ้าผู้แบ่งยึดถือพระผู้เป็นเจ้าหรือพระศาสดาเป็นหลักสำคัญ ก็อาจจะแบ่งค่านิยมออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม ซึ่งหมายถึง ค่านิยมที่เป็นศีลและธรรมโดยเฉพาะ หรือ ได้แก่ Moral Values หรือ Ethical Values โดยเฉพาะ ซึ่งถือเอาว่าพระศาสดาหรือพระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดไว้ให้แล้ว

2. ค่านิยมที่เป็นข้อตกลง ซึ่งหมายถึง ค่านิยมที่ประชาชนได้ตกลงเห็นชอบกำหนดกันขึ้นเอง ไม่ว่าจะ เป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อมตามยุคตามสมัย อัน ได้แก่ ธรรมเนียม ประเพณี อุดมการณ์ วินัย กฎหมาย เป็นต้น

แต่ถ้ายึดถือเอาอาชีพเป็นหลักสำคัญ ก็อาจจะแบ่งค่านิยมออกได้เป็น 2 ประเภท เช่นกัน คือ

1. ค่านิยมพื้นฐาน ประกอบด้วยค่านิยมดังต่อไปนี้

- 1.1 ศีลธรรม
- 1.2 คุณธรรม
- 1.3 ธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม
- 1.4 กฎหมาย

2. ค่านิยมประเภทวิชาชีพ ประกอบด้วยค่านิยมดังต่อไปนี้

- 2.1 อุดมการณ์ประจำวิชาชีพของคน
- 2.2 วินัยประจำวิชาชีพของคน
- 2.3 มารยาทประจำวิชาชีพของคน
- 2.4 พระราชบัญญัติประจำวิชาชีพของคน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2515 : 54) ได้แบ่ง ค่านิยมไว้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมร่วม เป็นสิ่งที่ทุกคนยึดถือตรงกันเป็นสากล ใครทำผิดถือว่าฆ่าเหล่า ถูกเพ่งเล็ง

2. ค่านิยมเฉพาะ เป็นสิ่งที่คนกลุ่มน้อยบางกลุ่มในสังคมใหญ่ยอมรับแบบอย่างความเชื่อถือในเฉพาะกลุ่มย่อย

3. ค่านิยมที่เป็นทางเลือก เป็นค่านิยมที่เป็นทางออกหรือทางเลือก ซึ่งสัมพันธ์กับค่านิยมที่เป็นสากล

พัทยา สายหู (2521 : 101-102) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้คือ

1. ค่านิยมส่วนตัวหรือเฉพาะบุคคล เช่น การพึ่งตนเอง การถือประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น

2. ค่านิยมของกลุ่มหรือเฉพาะกลุ่ม เช่น การประสานประโยชน์กับกลุ่ม การเคารพมติ
กลุ่ม เป็นต้น

3. ค่านิยมของคนในสังคมหรือค่านิยมรวม เช่น การรักษาระเบียบวินัย การเคารพใคร่
ผู้อื่น ความซื่อสัตย์ เป็นต้น

เต็มสิริ บุญยสิงห์ (2526 : 1-2) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้คือ

1. ค่านิยมทางบวก เป็นค่านิยมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม
2. ค่านิยมทางลบ เป็นค่านิยมที่นำความเสื่อมเสียและความเสียหายมาสู่ผู้ปฏิบัติและ
ส่วนรวม

สมพร เทพสิทธิ (2525 : 1-2) ได้แบ่งค่านิยมตามลักษณะของการประพฤติปฏิบัติออกเป็น 2 ประเภท

1. ค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความสุข ความเจริญ ของบุคคลและ
สังคม เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น
2. ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นค่านิยมที่ขัดกับหลักธรรมทางศาสนา เช่น การทุจริต
การคดโกง หรือค่านิยมที่ว่า ลูกผู้ชายต้องค้มเหล็ก เป็นต้น

ประเภทของค่านิยม พอจะสรุปได้ว่า ค่านิยมแบ่งออกได้เป็น ค่านิยมส่วนตัว ค่านิยม
เฉพาะกลุ่ม และค่านิยมส่วนรวมของสังคม ค่านิยมส่วนตัวจะเป็นเรื่องของตนเอง เช่น การพึ่งตน
เอง การประหยัด การมีวินัย ค่านิยมเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ การเคารพมติของกลุ่ม ส่วนค่านิยมของ
สังคม ได้แก่ การเคารพกฎหมาย การรักษาระเบียบวินัย การฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ทางสังคมอาจได้รับการ
ตำหนิหรือต้องโทษ

จะเห็นว่า คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มีความหมายใกล้เคียงกัน คือเป็นเรื่องของ
ความดีงาม คุณธรรมเป็นคุณสมบัติทางจิตใจ จริยธรรมเป็นเรื่องการประพฤติปฏิบัติ ส่วนค่านิยม
เป็นความต้องการ ความชอบจนเกิดเป็นค่านิยม ความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดี แล้วนำไปประพฤติ
ปฏิบัติ ผู้วิจัยเลือกที่จะสร้างแบบประเมินทางด้านจริยธรรม เพราะจริยธรรมสามารถสังเกต
พฤติกรรมของบุคคลได้ ครูประจำชั้นสามารถประเมินพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้

4.2 จริยธรรมด้านต่าง ๆ

ตามมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนดขึ้นเพื่อเป็นกรอบ
มาตรฐานให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินผลการศึกษา (สมศ.) (องค์การมหาชน) ได้
ประเมินสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในรอบแรกทำการประเมิน 14 มาตรฐาน 53
ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 คือ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึง
ประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยได้หาความหมายของจริยธรรมในแต่ละตัวบ่งชี้ ดังนี้

1) ตัวอย่างที่ 1 ความมีวินัย และมีความรับผิดชอบ

ความหมายของความมีวินัย หรือความมีระเบียบวินัย

กรมสามัญศึกษา (2529 :2) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุข ในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2539 : 756) ได้อธิบายว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ; ข้อปฏิบัติ, ข้อบังคับ

กระทรวงศึกษาธิการ (2536 : 146) ได้อธิบายว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การเอาใจใส่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง มีมารยาท เรียบร้อย

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ ตามกฎข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รวมถึงมีวินัยในตนเอง เอาใจใส่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีมารยาทเรียบร้อย เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตน และ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ความมีระเบียบวินัย สามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนควบคุมตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบแบบแผน มีเหตุผลและเป้าหมายในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาตนเอง จัดตารางเวลาไว้สำหรับศึกษาเล่าเรียนและควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตาม ตารางดังกล่าว ตั้งใจเล่าเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกวิชาไม่เฉพาะแต่วิชาที่ตนชอบเพียงอย่างเดียว เตรียมตัวอ่านบทเรียนมาก่อนถึงเวลาเรียน และทบทวนบทเรียนทุกครั้งภายหลังจากการเรียน เข้าเรียนตรง เวลา ไม่ลอกคำตอบของเพื่อน และไม่เปิดโอกาสหรือยินยอมให้เพื่อนลอกคำตอบในเวลาสอบ เตรียมเครื่องใช้ในการเรียนไว้ให้ครบ และพร้อมที่จะใช้อยู่ตลอดเวลา

2. การมีระเบียบวินัยในที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่นักเรียนควบคุมตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบแบบแผนและสม่ำเสมอ ในการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบวินัย ของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย โรงเรียน และสาธารณสถาน จัดตกแต่งที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่ ไม่รับประทาน อาหารในห้องนอน ห้องเรียน จัดแบ่งเนื้อที่ภายในบ้านให้เป็นสัดส่วนที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่คุย หัวเราะ จัดงานเลี้ยงสังสรรค์ เปิดโทรทัศน์เสียงดังรบกวนผู้อื่น

3. การมีระเบียบวินัยในสังคม หมายถึง การที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เคารพปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับของสังคม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ ละเว้นการใช้อิทธิทธิ รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง สนับสนุน

และส่งเสริมประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย มีมารยาทในการใช้ถนน การจับขี้นาน พานะ โดยปฏิบัติตามกฎจราจร แจ้งต่อเจ้าหน้าที่เมื่อรู้เห็นการกระทำที่ผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย พฤติกรรมของผู้ที่มีระเบียบวินัยมีดังต่อไปนี้ คือ

- 1) แต่งกายเรียบร้อยตามข้อบังคับ
- 2) มาโรงเรียนทันเวลา
- 3) ไปตรงตามเวลาที่นัดหมายเอาไว้
- 4) ปฏิบัติงานเสร็จตามกำหนดเวลา
- 5) ตื่น นอน รับประทานอาหาร จับถ่ายเป็นเวลา
- 6) ไม่ออกนอกห้องเรียนก่อนได้รับอนุญาต
- 7) ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับอย่างเคร่งครัด โดยสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- 8) เก็บของให้เป็นระเบียบ
- 9) ข้ามถนนตรงทางข้าม
- 10) เข้าคิวซื้อตั๋ว ซื้ออาหาร และขึ้นรถประจำทาง
- 11) ไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงบนพื้นถนนหรือแม่น้ำลำคลอง
- 12) ใช้ยานพาหนะถูกต้องตามกฎหมาย
- 13) ไม่เด็ดดอกไม้ตามสาธารณะหรือตามที่หวงห้าม
- 14) มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร
- 15) รักษาเสื้อผ้า เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัยสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย แสดงให้เห็นว่า ระเบียบวินัยมีความหมายครอบคลุมถึงหลายลักษณะซึ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงเป็นจริยธรรมที่ทุกคนควรมี และสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะ โรงเรียนจะต้องมีวิธีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นเบื้องต้น

ความหมายของความรับผิดชอบ

จรรยา สุภาพ (2520 : 81) ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงาน และติดตามผลงานที่ได้ทำลงไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสียโดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดหมาย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ได้รับมา

ชำนาญ นิสารัตน์ (2524 : 53) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง ด้วยความละเอียดรอบคอบ ความเพียร เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความ

มุ่งหมาย และยอมรับผลของการกระทำอย่างเต็มใจทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น มีความสำนึกในหน้าที่ทั้งต่อตนเองและสังคม

คนัย งามมานะ (2518 : 5) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือ คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความเอาใจใส่จดจ่อและรับเป็นภาระหน้าที่การงาน ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อ อดทนต่ออุปสรรค มีความละเอียดรอบคอบ มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลย ทอดทิ้ง หรือหลีกเลี่ยง รู้จักวางแผน พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น และป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ต้องรับผิดชอบ

ละเมียด ลิมอักษร (2517 : 8) ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง และขยันขันแข็ง เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ไม่ถือความพอใจหรืออารมณ์เป็นใหญ่ ให้ความพยายามบากบั่นแก้อุปสรรคต่าง ๆ ความรับผิดชอบจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติงาน

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด ด้วยความพยายาม ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงาน มีความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อ ตรงต่อเวลา รู้จักวางแผน ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย ติดตามผลงานที่ทำไว้แล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไข และปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น คุณศัพท์สันของส่วนรวม ไม่ละเลย หรือเพิกเฉยต่อสิ่งที่จะทำความเสียหายแก่ส่วนรวม

ขอบข่ายของพฤติกรรมความรับผิดชอบสรุปได้ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การที่บุคคลยอมรับผลแห่งวาจาและการกระทำของตนเอง ไม่ว่าจะผลที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นความผิดหรือชอบจะสะท้อนให้ตนเองได้รับประโยชน์หรือได้รับโทษ ไม่โยนความผิดหรือปายความผิดให้ผู้อื่น

2) ความรับผิดชอบต่อการทำงาน หมายถึง เมื่อบุคคลได้รับมอบหมายให้ทำงานอะไรก็ปฏิบัติงานนั้นด้วยความตั้งใจ ด้วยความพากเพียร ด้วยความอดทน และด้วยความละเอียดรอบคอบ จนกระทั่งงานสำเร็จเรียบร้อยทันกำหนดเวลาโดยไม่ทอดทิ้งงาน

3) ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัดโดยไม่ต้องให้ใครบังคับ และปฏิบัติเป็นนิสัยทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น เพื่อความสงบสุขและความก้าวหน้า และความมั่นคงของสังคม

พฤติกรรมของผู้ที่มีความรับผิดชอบมีดังนี้

- 1) เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลของงานนั้น ๆ
- 2) ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว
- 3) เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ และมีวินัยในตนเอง
- 4) มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค

- 5) รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
- 6) มีความเพียรพยายาม
- 7) มีความละเอียดรอบคอบ
- 8) ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่
- 9) ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
- 10) ตรงต่อเวลา
- 11) ให้ความร่วมมือช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ
- 12) ยอมรับผลการกระทำของตน

พฤติกรรมความรับผิดชอบมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องสร้างเสริมให้เกิดขึ้นแก่เด็ก เพราะเมื่อเด็กเป็นผู้รู้จักรับผิดชอบ จะทำให้เป็นคนที่มีความสำนึกได้อยู่เสมอในหน้าที่การงาน เอาใจใส่ติดตามผลไม่ทอดทิ้ง ยอมรับผิดชอบผลของหน้าที่การงานที่ตนกระทำทั้งดีและไม่ดี ไม่ปิด ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนแก่ผู้อื่น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาสังคมสืบต่อไป

2) ตัวอย่างที่ 2 ความซื่อสัตย์สุจริต

ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต

ทวี บุญยเกตุ (2515 : 55) ให้ความหมายไว้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความภักดี ความซื่อตรง การประพฤติตรง คือ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง โดยมากผู้ซื่อสัตย์สุจริตจะเป็นผู้มีกำลังใจเข้มแข็ง มีใจบริสุทธิ์ หนักแน่น อดทน รักเกียรติยศชื่อเสียง ไม่เห็นแก่ตัว

ประทีน มหาจันทร์ (2512 : 72) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การไม่คดโกง พูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง ไม่พูดปด ปิดบังอำพราง เมื่อทำผิดก็ยอมรับผิด ไม่ซัดทอดให้ร้ายผู้อื่น ไม่หลอกลวงตนเองและผู้อื่น ทำตามสัญญา ไม่หาประโยชน์ใส่ตนด้วยการโกงหรือหลอกลวงผู้อื่น

กรมวัฒนธรรม (2497 : 5) ได้นิยามความซื่อสัตย์สุจริตว่า หมายถึง ความซื่อตรงไม่คดโกง ถ้าแสดงออกทางใจจะเป็นน้ำใสใจจริง ไม่ซ่อนเงื่อนงำไว้ในใจ ทางกายก็เป็นการทำจริงไม่ซำทำดีเพื่อลวงให้ผู้อื่นคิดกับ ทางวาจาคือการพูดจริง คงเส้นคงวา เชื่อถือไว้ใจได้

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติอย่างเหมาะสม ตรงต่อความเป็นจริง ตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การพูดความจริง ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่ทุจริตในการกระทำต่าง ๆ มั่นคงต่อการกระทำดีของตน ไม่นำเวลาในการทำงานไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตน เชื่อถือไว้ใจได้ เมื่อผิดก็ยอมรับผิด ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือเอาดีเข้าตน แนะนำเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม